

*O novih knjigah pišeta Goran Č. Potočnik in Lucija
Stepančič*

Polnjenje rešeta

Iztok Saksida: *Na poti v socionomijo*,
Studija humanitatis (Apes; 12),
Ljubljana 1999

Pod naslovom *Na poti v socionomijo* je uredništvo knjige (Boris Kavur, Neda Pagon, Jože Vogrinc) izbralo tri zapise Iztoka Saksida, nosilca predmeta Socialna antropologija II na Oddelku za sociologijo in sociologijo kulture Filozofske fakultete.

Pravzaprav se o zapisu lahko govori le v primeru zgoščenega, težko razumljivega, leta 1995 napisanega teksta *O vrstah in rojstvu vrst. Pogled z roba*, medtem ko preostala dva, glede na obseg strani večinsko zastopana, pristajata na bolj komunikativno, učiteljsko dikcijo. *Socialna antropologija*, ki se nahaja na začetku, je šolska skripta, sežetek predavanj (a še vedno v formi nagovarjanja študentov, vsaj retoričnega) iz semestrskega dvojca 1995/96, *Kaj je socionomija* pa so predavanja, nastala v šolskem letu 1997/98, ki pa so kljub urejevanju (sprotnem? – predavanja so bila tudi osnova za kasnejšo knjigo) samega avtorja ostala nedokončana.

Saksida se je konec aprila '98 smrtno ponesrečil. S tem pa je zaključek predavanj in najbrž tudi nekaj takega, kot je odgovor na v začetku semestra zastavljeno vprašanje, ostal tam, do koder ni več dostopa. Namesto knjige, ki jo je Saksida hotel napisati

med počitnicami, so ostala le nepopolna predavanja. In ta nepopolnost, kot lahko preberemo v uredniškem pojasnilu, je bila vodilo pri sestavljanju pričujoče knjige in njenega poimenovanja kot poti, ne kot morebitnega odgovora. Poti, ki sledi obratom Saksidove misli v zgoraj nakazanih letnicah.

Sprašujem se, ali je odgovor, definicijski izrek tipa "Socionomija je XY", sploh mogoče izoblikovati. Mislim, da ne. Prvič, ker je na lokalni ravni pojem socionomija uporabljen le enkrat, in še to le v naslovu predavanja. Torej se bralcu ne more niti sanjati, kaj naj bi ta skovanka pomenila. Lahko se sicer etimološko poigrava z latinskimi usedlinami, a takšno ponotranjenje forme najbrž nima takega velikega smisla. Na primeru "strukture" in njenih korenskih izvorov ter različnih izpeljav je to na ironičen način pokazal tudi Saksida. Upam, da sem pravilno bral stvari, ki niso zapisane, so samo ovohljive.

In drugič, bolj generalna nemogućnost oblikovanja odgovora tiči v jedru znanosti *an sich*. In to je tudi tisto, v kar nas Saksida poskuša na vsak način prepričati. Zato niti ni hotel izdelati takega odgovora. Kajti izdelati odgovor: Sociologija je ... ali evolucija je ... ali strukturalna lingvistika je ..., pomeni sodelovati v ideološkem aktu, izdelati ideološko tvorbo, resnico, ki v osnovi zadovoljuje le navidezno zahtevo po podajanju dokončnih, aksiomskih

izjav brez preostanka. A ker se prej ali slej pokaže, da nobena izjava ni brez priveska, ki odpira njeno notranjost, se brez prestanka proizvajajo nove in nove. In tu se skriva pogon kolobocije znanosti in družbe, ki v prvi vrsti takšno diskurzivno znanost sploh omogoča, saj potrebuje njene produkte, konstrukte postavljanja in izvajanja nadzora. V tem kontekstu je potrebno razumeti Saksidov "odhod" iz polja sociologije kot polja nezadostnega, preozkega razumevanja človeka kot socialnega bitja. Človek je organizmično bitje in kot tak sodi v širši kontekst biološko-komunikacijsko strukturiranega nazora. Saksida se tako izogne sociološkemu redukcionizmu. Iz istega razloga zavrne tudi psihologizem in lingvisticizem. A ob spustu v polje biološkega trči ob nove konstrukte. Tako se *Na poti v socionomijo* bere kot neprestan boj nečesa z neprimernim, slednjič navlečenim čez empirična izkustva.

Evolucija je produkt potrebe zgodnjega kapitalizma po zaslombi boja za dobrine (vire), ki jih je vedno manj kot tistih, ki te vire potrebujejo. Skratka, boj za obstanek opravičuje manufakturno shemo izkoriščanja.

Gen in okrog njega razraslo inženirstvo, najdonosnejša industrijska veja zadnje čase, sta končno utelešenje zahteve sv. Pavla (*Prvo pismo Korinčanom*): Erotike kot komunikacije ni, je le spolnost v službi razmnoževanja, katerega pojem je gen. Ta pa je tata mata, vse je v njem in na njem. Vplivanje med genom in okolico gena je enosmerno in poteka izključno iz strani gena. Definiciji gena je uspelo telo dokončno iztrgati bivajočemu. Takšnemu poimenovanju

Saksida primaže klofuto. Za biološko vrsto niso klasifikatorne genotipske podobnosti, temveč posebna vrsta komunikacije, ki se ji reče: specifični sistem prepoznavanja v parjenju. Ko manjša skupina organizmov v številčno večjem demu (na določeno okolje z medsebojno socialno komunikacijo povezanih primerkov) ostalih ne prepozna več v spolnem komuniciranju, to pomeni, da ta manjša skupina od neprepoznavanja dalje predstavlja novo vrsto. Na pojmu matrike jo predstavlja njihov specifični fertilizacijski sistem. Genotip pri tem nima nič. Z nekaterimi opicami smo si gensko, kar se tiče paritve, zelo blizu (99-odstotno), pa se medsebojno ne igramo spolnih igrice. Če odmislim posledice dejstva, da je aids bolezen, ki se je najprej pojavila pri opicah.

Podobnih zapletov je v knjigi še veliko več, vendar ne bi težil z naštevanjem. Poanta je jasna in na vsak način vleče na Saksidovo stran. A po mojem mnenju problem tiči drugje, ne v knjigi. V ontogenezi tega, kar se imenuje "znanstvenik" ali "raziskovalec", torej subjekt, z mesta katerega je določena znanstvena materija videti cela, resnična. Kako se "znanstvenik" Saksidovega kova, ki v čez in čez prekriti in z zavajajočimi vsebinami zakodirani znanosti njene obraze prepozna kot maske, umešča v tak konstrukt? Zunanja, objektivna pozicija je le še ena od iluzij. Distanca je blef. Na mesto razbite maske lahko stopi le druga maska. Mora, saj za njo ni ničesar, na kar bi se obesil rezonirajoči pogled. Nekaj takega kot čista, deviška vsebina znanosti ne obstaja. Takšno verjetje je usedlina teološke zakodiranosti znanosti. Kavelj

znanosti vedno visi le iz palete podob znanstvenega diskurza. Njegova moč je ravno v tem, da je sposoben vsako novost, vsak akt razkrinkanja regresivno vtakati v svoje rešetasto truplo, zamašiti špranje in tako preprečiti prepihu, da bi vznemirjal njegovo šibko zdravje. Iz tega sledi, da je "znanstvenik" kot tisti, ki razkriva, diskurzivna nujnost, da je znanstveni subjekt entiteta oblastne logike. To se je zgodilo tako Marxu kot Freudu – požrla ju je lastna teorija. To se je zgodilo vsem, ki jih danes prepoznavamo kot velike v zgodovini. Pri tem je moč vsrkavanja sorazmerna z velikostjo (novostjo) teorije.

Znotraj zamejenosti logike diskurza kljub vsemu obstaja elastičnost umeščanja posameznikovega pozicio-

niranja ali delovanja svobodne volje: Ne hoteti prepoznati pravila igre in verjeti v višjo posvečenost znanosti – Sizif; zaštekati pravila in si kupiti bazen – Manager; poštekati in zblazneti – Paranoik; razumeti in se ob tem zabavati – Hedonist.

To zadnje je tisto, česar nas lahko nauči Iztok Saksida: "... znanost do- slej ni bila drugega kot ena od teoloških form, recimo kot racionalistično-empiristična teologija. S tem nočem reči, da znanost načeloma ne more biti torišče relativno svobodnega mišljenja in udejstvovanja. ... Prav zaradi tega se mi zdi ukvarjanje z znanostjo produktivno in zabavno. V znanosti je mogoče uživati." (hrbet platnice)

Goran Č. Potočnik

Ko "vrtnariš po jaz – pokrajini"

Cvetka Lipuš: *Geografija bližine*, Wieser 2000

V zbirki, ki je tokrat pred nami, se upesnjujejo neskončne pokrajine, stoječe na nabrušeni konici, kjer se konkretnost sproti sesipa v minulost. Neizprosni zakoni časovnosti se zrcalijo v prostorskih metaforah in njihovih paradoksih. "Patina davnih bližin" jih dela po mili volji zamenljive. Tiho zoženje po "besedovidu pogovornih pokrajin" kartografira zvoke, poglede,

odbleske, besede in kretnje. Reka Po- zabe se je iz Hada preselila globoko v možgane: po novem se že za življenje spreminjamo v sence. Kot da ne bi že slišali, da iz take smo snovi kot sanje. Lahko pa se izkaže, da smo vse do zdaj to vedeli bolj na pamet. Najskrivnostnejše pokrajine niso več niti mitološke niti fantazijske in tudi ne prenesejo romantičnega pretiravanja. Najbolj nedoumljiva je postala zagonetnost kognitivnega aparata samega po sebi. Božanstva Spomina in Nujnosti so neopazno skopnela iz svoje historicistične kostumografije. Od njih je ostala le še slutnja o nedoumljivi muhavosti njihovega kraljevanja. Ves